

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R.P. Thomae Młodzianowski Poloni, Societatis Jesu,
Praelectionum Theologicarvm Tomus**

**Młodzianowski, Tomasz
Moguntiae Et Dantisci, 1682**

Disputatio IV.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82973](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82973)

RATIO Prioris est. Quia jus illud in servum, quā servum, non supponit aliquid proprium servi, sed proprium Domini, consequenter erit illic quasi alteritas, cum non detur ab utraque parte proprium.

RATIO Secundi est. Quia servus alio titulo, potest habere aliquid proprium.

ASSERO 4. *Accipiendo maritum, & conjugem, quā tales, non intercedit inter illos, rigorosa justitia, secus in quantum naturis distinguuntur, &c.*

RATIO proportionatē formanda: quia nullius erga seipsum, est justitia. Ergo, quasi erga seipsum non potest esse justitia, sed quasi justitia. Jam autem obmutuam traditionem corporum, uxor est aliquid mariti, maritus uxoris. Aliis tamen supra dictis titulis potest illic fundari justitia.

ASSERO 5. *Inter istas personas, de quibus immediate actum, non intercedit jus aliquod, quod debeat dici imperfectum, sed tamen proprium. Ut intelligatur Assertum. Aliud est dicere, intercedit illic imperfecta justitia, sed propria; & aliud,*

intercedit non nisi impropria. Sicut accidens, est ens propriē, licet imperfectē, & alia est quaestio; An accidens sit propriē ens, an imperfectē? Porro Ratio Asserti est. Quia quando est aliquid imperfectē tale, licet propriē, debet illi convenire tota definitio, & omnia essentialiter requisita illius generis; ut Inductio ostendit, certē enim accidenti convenit tota definitio entis, talpae tota definitio animalis, desumeturque inaequalitas non ratione inaequalitatis in ipsa ratione generica, sed ratione alicujus adjunctae differentiae specificativae. Quod ipsum ulterius in hoc resolvitur. Quia si non conveniret illi definitio illius entis, & esset propriē illud ens, ut supponitur, & non esset: quia nihil est magis proprium, quam ipsa definitio: est enim ipsum, quod quid rei: si enim in ipso quod quid, est diversitas, quomodo propriē illud quod quid erit? Jam autem requisita essentialiter alteritas ad rigorosam justitiam, non reperitur in subjectis, de quibus actum, adeoque nec propria justitia.

DISPUTATIO IV.

De Speciebus Justitiae.

Aristoteles, cum Libro 5. Eth. c. 1. tractasset de justitia à justitia descendendo ad species justitiae, primum agere incepit de justitia particulari, cujus methodum sequendo, sit

QUAESTIO I.

De Justitia Particulari, & Generali.

Quid veniat nomine harum virtutum, dixi superius, ubi etiam tractatum est, quod hae duae virtutes, sint virtutes speciales, sub nomine generalis virtutis, intelligendo etiam legalem, quae verbo discernitur à generali: Leges enim non feruntur nisi ob communionem vitae. Communio vitae plures requirit. Justitia etiam legalis plurimum bonum est, respicitque bonum commune, sicut & generalis, seu ut loquitur Palao d. unica. p. 8. q. 1. vocatur Legalis: quia legibus bonum commune praescribentibus, est conformis. Manent tamen alia circa hanc materiam disputanda.

DIFFICULTAS I.

An Justitia Legalis sit rigorosè Justitia?

Sensus est: An justitia, quae intercedit inter

communitatem & partem communitatis, sit rigorosa?

DICENDUM est. *Justitiam legalem, non esse rigorosam justitiam.* Ita Valentia & Lugo, contra Salon. Bann. Arag. & post illos, contra Dicast.

PROBATUR 1. Rigorosa justitia debet habere alteritatem rigorosam. Sed inter communitatem, cujus bono attenditur, & illius privatum, qui illi bono attendit, non intercedit rigorosa alteritas. Ergo, nec justitia. Major probatur, quia Ly rigorosa, est terminus modificans ipsummet objectum, quod est justitia. Ergo, modificare debet & illa, quae dicit objectum, alias non objecti esset modificativus ille terminus, sed alicujus alterius. Jam autem justitia, cum sit virtus ad alterum; requirit alteritatem; consequenter, rigorosa justitia rigorosam alteritatem.

Deinde nullus est ad seipsum rigorosa justitia. Ergo, etiam & ubi non est alteritas rigorosa, non erit rigorosa justitia. Minor principalis, Probatur. Communitas & privatus secundum quod ille bonum commune tenetur providere, comparantur inter se, sicut totum & pars, ut ostendit suppositio quaestionis. Sed totius à parte, non est rigorosa alteritas: quia non est alteritas

us à seipso, quod seipsum, includitur in toto. Rursus impossibile est esse alteritatem rigoro-
sam, nisi adsit distinctio rigorosa, nam distinctio
est genus ad hanc speciem, quæ est distinctionis
per alteritatem rigorosam. Sed inter commu-
nitatem, & inter privatum, secundum quod est
pars illius, teneturque; providere bono communi,
non est distinctio, sed identitas. Ergo.

Denique duplex potest esse comparatio inter
privatum & communitatem. Imprimis ut de
se esse illi partem illius communitatis, si cir-
cumstantia hic & nunc materialiter non nisi se
habens, ut v. g. cum aliquis contrahit cum com-
munitate de bonis, fructibusque illius, ex quibus
vult ditare suum filium, in distincta communita-
te viventem. Potest item comparari ad com-
munitatem, qua pars illius formaliter est, ita, ut
sit comparatio bonorum ad invicem. Hæ com-
parationes sunt distinctæ: nam in priori habet se
privatus ita, acis, quonullo modo est in commu-
nitate: in posteriori autem non se ita habet, non
habere autem se, ut tanquam aliquid communi-
tatis, & habere se, ut tanquam aliquid commu-
nitatis, sunt distincta, quæ duæ comparationes
distinctæ, non essent, nisi ponatur in secunda
comparatione imperfecta alteritas, & distinctio
privati à communitate.

PROBATUR 2. à Pari. Non est rigorosa ju-
stitia inter Patrem & Filium, quæ tales. Domi-
num & servum, uxorem & maritum &c. Ergo,
neque inter privatum & communitatem.

PROBATUR 3. Si justitia Legalis est justitia
rigorosa, quæro, vel includitur privatus in illa
communitate? vel non includitur? si non in-
cluditur? non stas in statu quæstionis: quia hic
quæritur de communitate, non quomodocun-
que sumpta, sed prout complectente privatum.
Si autem includitur. Ergo, non est privatus per-
fectè & rigorosè alter à communitate. Quod
ipsum sic probatur, quia esse alterum perfectè,
est quædam denominatio positiva, licet fun-
dans consequentes negationes: neque enim me
esse alterum à Petro, dicit primo negationem
Petri, sed primo dicit aliquid positivum meæ
entitatis, ad quod consequitur, dicta negatio.
Jam autem privatus, prout illum includit com-
munitas, qui est v. g. Petrus, non est unde ha-
beat denominationem positivam alterius, & è
converso: quia hæc denominatio positiva alte-
rius à communitate, quod est v. g. Petrus, de-
bet esse exclusiva negationis Petri: Petrus enim
non includit, sed excludit negationem sui, om-
niaque positiva excludunt negationem sui:
quia hoc ipso negativa non positiva essent. Et
si non excluderent negationem illius positivi,
tunc quæro: Communitas illa, prout includens
Petrum, vel dicit exclusionem negationis Petri,
vel non dicit? si non dicit. Ergo, nec dicit Pe-
trum, quinecessariò excludit negationem sui.
Si autem communitas, prout includens Petrum,

dicit exclusionem negationis Petri. Ergo, non
dicit sic sumpta alteritatem à Petro: quia alteri-
tas à Petro, dicit negationem Petri, consequen-
ter, alteritas à Petro dicit inclusionem nega-
tionis Petri, non exclusionem negationis Petri.

Tota hæc ratio hoc præsupponit, quod u-
numquodque ens positivum excludat negatio-
nem sui, includat negationem aliorum, per hoc-
que in ratione alterius constituitur: quia inclu-
dit negationem aliorum, præter se.

Quod ipsum hac methodo proponitur. Con-
stet communitas decem personis, quarum deci-
ma sit privatus Petrus, hic Petrus: si comparetur
ad primum communitatis, habet denominatio-
nem positivam alterius, & simul dicit prædica-
tum negationis illius primi, & sic de reliquis.
Si comparetur ad ultimum, qui est ille ipse, non
erit distinctus à se, nec habebit denominatio-
nem positivam alterius: nec includet negatio-
nem sui, sed excludet; & tamen negatio ejus,
cui aliquid opponitur, fundat rationem alte-
rius.

RESPONDEBIS. Posse etiam hic interveni-
re æquivalentem alteritatem: posset enim di-
cere privatus, quamvis non forem pars commu-
nitatis, satisfacere tamen.

CONTRA. Tum quia. Æquivalens alteri-
tas non denominat justum. Tum quia. Con-
ditionata illa posita, si non essem pars commu-
nitatis, satisfacere tamen, conditionata inquam,
illa facit, ne actus ille sit justitiæ legalis: quia fa-
cit ne moveatur bono communi: cum tamen
legalis justitia moveri debeat hoc bono com-
muni: æquivalens autem alteritas non facit,
dum aliquis sibi solvit, ne verè solvat, & ne uta-
tur motivo justitiæ. Tum quia. Auctores in
oppositum, nihil agunt de æquivalenti alterita-
te, sed adstruunt alteritatem formalem partis
adhærentis, de quo infra.

DIFFICULTAS II.

Argumenta Oppositorum.

OBJECIT 1. Dicastil. Justitia distributiva
est quasi correlativa justitiæ legalis. Sed
illa est justitia simpliciter. Ergo, & hæc.

RESPONDETUR. Non satis liquet, quomo-
do justitia Legalis sit correlativa justitiæ distri-
butivæ: si enim nomine correlativi hic accipia-
tur membrum oppositum, sic distributivæ op-
ponitur potius justitia commutativa, nec quid-
quam verat, ut in quibusdam hæc membra con-
veniant, in quibusdam differant. Si autem no-
mine correlativi veniat aliquid conjunctum,
cum justitia distributiva, id quidem verum est,
sed inde nihil sequitur: nam potest aliquid esse
conjunctum cum altero, non tamen participare
eandem rationem cum illo. Sic dispositiones

*I 3 omnes

omnes sunt conjunctæ cum substantia corporea vivente, neque tamen sunt substantia corporea vivens: opponiturque homini vero, homo pictus, contineturque sub nomine homo, & tamen homo pictus, non est rigorosè homo. Deinde an justitia distributiva sit rigorosa justitia, de hoc dicetur infra.

OBJICIT 2. In Legali reperiuntur conditiones justitiae simpliciter: quia reperitur debitum, æqualitas ex præscripto legis, denique alteritas, simpliciter sufficiens. Quod probatur facile, habent enim Cives singuli, jus & dominium distinctum, à tota communitate. Et sanè Civis quicumque, non est pars totius communitatis, ita naturalis, & inevitabilis, atque filius, est pars Patri: est enim Civis spontanea & libera pars, quæ suo arbitratu, potest se ab ea communitate separare.

RESPONDETUR. Negando, ob rationes alias, haberi illic sufficientem alteritatem: consequenter, nec haberi æqualitatem rigorosam, quæ etiam trahit secum alteritatem. Negatur item, cives singulos prout inclusos in communitate, sicque formaliter acceptos, habere jus & dominium distinctum à tota communitate: Licet prout non inclusi vel inclusione materialiter non nisi se habente, dicant jus distinctum. Quod autem sit libera pars communitatis civis, non obstat: Nam nemo necessariò commutat, sed non nisi ex suppositione voluntatis, quæ posita, verè contrahitur: ita nemo quidem sine suppositione suæ, vel majorum communitatis, evadit pars communitatis, illa tamen supposita, verè est pars illius, pars, inquam, & physica & moralis; physica quidem, ad eum modum, quo uniuscujusque ternarii pars physica est unitas, est item pars moralis, ratione unionis moralis inibi intercedentis, liberè item homo facit acervum trium lapidum, & tamen ex suppositione illa libera, non est alteritas ad æquata inter unum inclusum lapidem, & tres illos. Rursus licet nemo proximè nascatur civis: liberè enim accedimus ad communionem vitæ, remotè tamen nascimur cives, ratione indigentiae communionis vitæ. Denique dantur eventus, in quibus civis non potest se sine injuria subtrahere à communitate, ut si sit unice necessarius ad defensionem Patriæ, tempore belli.

OBJICIT 3. Idem. Quamvis civis nihil plane emolumenti, sed potius multum damni ex Legalis debiti solutione percepturus sit, nihilominus eo debito sæpe obligatur; hinc satis colligitur, eum per justitiam Legalem non ordinari ad Rempubl. ut partem intrinsecè constituentem illud ipsum totum, sed ut partem, solum ad hærentem toti residuo. Sicut manus dicitur pars residui totius, respectu corporis, ac proinde sicut manus dicitur pars respectu totius residui corporis, omnino est alterum quid; ita & civis respectu totius residuæ communitatis.

RESPONDETUR. Quando civis solvit debitum communitati, titulo boni communis, habetque detrimentum, habet illud quæ simpliciter privatus est, sed non quæ est pars communitatis. Unde, quando illa ipsa pecunia extenditur in bonum commune v. g. in defensionem patriæ, non habet per hoc detrimentum privatus, sed participat ex illa defensione, moriensque pro patriâ, lucrum habet: quia vita sua defendit eos, quorum pars est, acquiritque & sibi & communitati bonum gloriæ, & famæ, securitatisque suorum &c.

Illud quod adfertur de parte solum adhærente, non convincit. Tum quia. Non est major ratio, quare pars adhærens; ingrediens tamen illam communitatem, dicat alteritatem, & non dicat pars constituens. Unde jam sic arguitur. Tam pars constituens, quàm pars adhærens, vel ingreditur, completque illam communitatem, vel non ingreditur, nec complet? si nec ingreditur, nec complet. Ergo, tunc non intercedet justitia Legalis: quia non intercedet bonum commune; quod commune, non est, nisi ingredienti, illam communitatem. Si autem pars adhærens ingreditur, & complet illam communitatem, Ergo, non est major ratio, cur pars constituens non dicat alteritatem rigorosam à toto constituto, dicat adhærens; cum ex eo constitutus pars talem alteritatem non dicat, quia ingreditur talem communitatem, quod commune debet esse etiam parti adhærenti. Tum quia, ternarii tertia unitas, non est pars adhærens, sed constituens ternarium. Ergo, & decimus v. g. civis non est pars adhærens communitatis decade illa stantis, sed pars constituens. Tum quia, Vel dantur aliquæ partes communitatis adhærentes, alia constituentes, vel omnes sunt adhærentes, si omnes sunt adhærentes, ostende quid illas statuat in genere & formalitate præcisa adhærentium? item si omnes sunt adhærentes, ergo, non sunt adhærentes: cui enim adhærent? cum nihil sit quod illud totum constitueret, cui dicerentur illæ partes adhærere. Si autem aliquæ partes sunt constituentes, da rationem quare v. g. novem reliqui sint partes constituentes, & non ille decimus? Tum quia. Nego manum esse partem adhærentem corpori, cum sit pars constituens integraliter corpus. Tum quia. Si manus comparetur ad corpus simpliciter, sic sumpta non habet perfectam alteritatem, seu quoad omnia: quia in illo corpore, continetur etiam manus, quæ à se ipsa, non habet alteritatem simpliciter, si autem comparetur manus ad corpus cum addito, seu residuo, adeoque non jam ad corpus simpliciter, quia corpus etiam manu constituitur, sic comparata manus habet perfectam alteritatem: accipietur enim non comparatè ad corpus, sed ad partes, inter quas est distinctio realis ad æquata. Ita etiam in præ-

senti, si comparatur civis ad communitatem, quā talem, non habet ab illa alteritatem à se ipso, cum tamen supponatur includi in illa communitate. Si autem comparatur civis ad reliquos, prout partes non nisi sunt, & cum materialiter se tunc habet ratio communitatis, intercedet tunc quidem perfecta alteritas, sed non iustitia legalis, seu iustitia intendens æqualitatem boni communis.

INSTAT Dicast. Manus, quæ subit periculum cum totali suo damno, dicitur succurrere toti corpori, non quidem toti, ut includenti etiam manum, sed toti reliquo præter manum: ita pariter civis comparari potest ad suam Rempublicam.

RESPONDETUR ex dictis. Posse & aliter comparari, sed si ita comparatur, concedo totum, scil. quod illic sit perfecta alteritas; sed nego quod, stante tali comparatione, sit futura iustitia legalis, seu intendens bonum commune. Deinde, stando in allato exemplo, sicut interdum ita manus subvenit corpori, ut non subveniat sibi, casu quo abscindatur; ita interdum manus subvenit corpori ut subveniat sibi ipsi, casu, quo cibum subministret, & similia, in qua subventionem, casu priori, fit subventio corpori cum addito, in posteriori, est subventio corpori simpliciter; ita interdum fit à cive aliquid in bonum communitatis reliquæ, eritque tunc perfecta alteritas, sed nego quod intercedat iustitia legalis. Si autem fiat in bonum communitatis simpliciter, erit quidem iustitia legalis, sed nego quod erit iustitia rigorosa. Denique dici potest, non attendi hic ad statum quæstionis, quia formata est negativa hoc sensu, non esse tunc iustitiam rigorosam, quando attenditur ad bonum commune, de quo bono communi participat ipse faciens actum iustitiæ legalis. Et esset fallacia accidentis, ab alteritate reperibili in uno sensu, arguere ad alteritatem reperibilem in alio sensu.

Continuatur solutio Argumentorum.

OBJICIT 4. Quidam eundem medium terminum. Quando fit actus iustitiæ legalis, invenitur debitum non solius congruitatis, sed ex ipsa conditione bonorum, quæ eo ipso quod sint bona partium, sunt obligata bono totius, ut ipsis etiam invitis, licet auferri possint, quod non fieret, si essent obligata virtute magnificentiae vel liberalitatis. Est etiam in illo jure alteritas: quia quamvis sit pars alicujus totius; tamen ratione multorum suppositorum aliorum, non tantum est quid alterum à singulis partibus, sed etiam est aliquid aliud. Deinde, quia una communitas, vel ejus aliqua pars, potest restituere debitum alteri communitati, vel alicui ipsius parti, ex motivo boni communis; reperitur denique æqualitas: quia potest facere tantum privatus, quantum exigit bonum commune hic & nunc ab illo. Addit tamen bene, concedi pos-

se, quod quamvis iustitia legalis sit propriè dicta iustitia, non sit tamen æquè perfecta ac particularis.

RESPONDETUR. Non est illic debitum rigorosum: quia nullius est erga seipsum, debitum rigorosum; cum etiam nemo se injuriare possit; nec adest illic rigorosa alteritas, si sumatur intentio boni communis, hoc sensu, quo à nobis est supra explicata; & si moveatur bono communi aliis pluribus, non sibi, movebitur bono communi materialiter, non communi formaliter, quia non sibi proprio. Et sicut, cum satisfiat pluribus e mentibus, quia plures sunt, pluralitas illa & communitas materialiter se habet, nec extrahitur ille actus, ultra speciem contractus emptionis, & venditionis, nec tunc fit iustitia legalis formaliter; ita nec fiet, quando aliquid solvitur ob bonum commune non nisi materialiter; ut fit, dum non participat ex bono, ille, qui illud bonum exhibet. Quod autem dicitur; iustitiam legalem esse quidem propriè iustitiam, non tamen æquè perfectam; ex dictis non convincit: quia non potest dici id esse propriè iustitia, ex dictis supra, quod non participat inclusa necessariò in ratione iustitiæ generica, in qua ratione rigorosæ iustitiæ, includitur rigorosa alteritas, quæ non invenitur in legali iustitia.

OBJICIT 5. Idem. Auctoritatem Aristotelis, qui 5. Eth. 2. appellat hanc iustitiam univocam cum particulari; nullibi; S. Thomas numerat eam, inter partes potentiales, aut inter iustitias secundum quid, ponitque illam esse alteram speciem iustitiæ, & tamen species, debet participare rationem generis, quam dividunt, appellatque S. Th. hic q. 58. a. 5. hanc iustitiam. *iustitiam secundum propriam rationem.*

RESPONDET Valent. Auctoritati Aristotelis. Quod hoc sensu iustitia, etiam legalis, sit univoca cum particulari, in quantum dividunt genus, quod est esse ad alterum quocunque modo, in quo, quocunque modo, ita latè sumpto, univocè conveniunt illa membra. Dicit etiam potest, quod illic Aristoteles egerit de iustitia attendente ad bonum commune materialiter sumptum, eo quod videatur, velle definire postea de iustitia legali, h. e. de iustitia indubiè intendente bonum commune formaliter, verba incipiunt. *Quæ verò ad singulorum institutionem spectant &c.* fortè etiam univocam appellat virtutem particularem comparatam ad rationes differentiales, individuales ejusdem, non autem comparatam ad genus. Ad eum modum, quo homo est quid univocum comparatus ad sui individua, licet homo pictus non sit univocè homo, nec item quid univocum, ratio quam participant. Quod attinet ad Auctoritatem S. Th. quando ille q. 58. a. 5. dicit, *quod & ad communitatem, & ad partem possit se habere iustitia, secundum propriam rationem*, per propriam ratio-

nem non intelligit rigorosam, sed motivi specialitatem, & æqualitatem inibi reperibilem, in quantum æqualitas non importat prædicatum alteritatis, numeratque justitiam legalem inter partes subjectivas justitiæ non strictè sumptæ, sed communiter acceptæ; in quantum illa importat æqualitatem, obligativam, cui commensuratio & par, reddi possit: cum tamen in aliis partibus potentialibus, aut par reddi non possit, ut Parentibus, aut non adest obligatio, ut in gratitudine, veridicitate, &c. Genus autem, quod dividunt justitia legalis & particularis, genus inquam illud, non est justitia rigorosa, sed communis ad rigorosam & non rigorosam.

DIFFICULTAS III.

De Objecto Justitiæ Legalis.

HÆC Quæstionem pensulatus examinat
Lugo cit. a. n. 63. ipseque tandem

EXPLICAT hoc jus. Sicut filius præstat erga Patrem officia, quæ præstare potest erga alios, sed ex affectu diverso, nempe propter peculiarem conjunctionem, quam habet cum patre; ita potest eadem officia præstare erga Rempublicam vel communitatem, cujus est pars, propter illam peculiarem conjunctionem, quæ habet cum ipsa, tanquam membrum cum corpore, &c. *Hæc Explicatio*

NON SATIS FACIT. Tum quia. Concedo esse peculiarem conjunctionem civis cum communitate, sed quærere restat, quomodo sit illa justitialis, fundativaq; debiti? Tum quia; plures sunt modi conjunctionis cum communitate, & ita servi, communitates, amici habent hanc conjunctionem cum communitate, daturq; ratio communis conjunctionis, quæ ratio non est justitialis; quærere ergo restabit, per quid illa conjunctio sit jus, fundans debitum in civem? Tum quia. Concedo secundum allata à Lugone, justitiam legalem distingui à pietate: hæc enim bonum commune propriè non respicit, differt item ab obedientia, gratitudine &c. sed quærere restat, si est distincta virtus, quomodo in specie justitiæ constituatur? ut explicetur jus illud.

PRÆMITTO I. *Quod nemo sit necessario antecedenter justus.*

RATIO. Quia justitia competere potest, non nisi natura intellectuali: habet enim bonitatem, quæ non est sensibilis, adeoque debita non nisi naturæ intellectuali, natura autem intellectualis, non est necessario antecedenter justa: quia hæc natura est Deus, cui non competit unquam obligari ex justitia, ut dictum supra; sunt Angeli & homines, qui etiam non sunt antecedenter necessario justis; quia aliàs nullum daretur injustitiæ peccatum: quia antecedenter necessariis, nunquam oppositum fieri potest: hoc enim antecedenter necessarium, est neces-

sarium in causa: quæ si est solum principiativa justis, non potest esse principiativa injustis, aliàs illa injustitia, esset sine causa. Rursus, actus justitiæ est actus laudabilis. Ergo liber, ut supponitur communiter. Ergo, non necessarius in causa. Denique quia actus justitiæ est actus voluntatis, si est actus voluntatis, est actus potentie liberæ, & quidem liberè operantis, liberæ quidem: quia supponitur, ex experientia, nos esse liberos; est item actus potentie liberè operantis, quia creata voluntas non nisi circa bonum infinitum, necessario agit, justitia autem non est tale bonum. Si autem actus justitiæ, est actus potentie liberæ, & quidem liberè operantis, non erit actus justitiæ antecedenter necessarius, quod intendit Præmissum. Si etiam daretur creatura aliqua, essentialiter determinata, non nisi ad honestè agendum, illa antecedenter in omni communionem vitæ, esset non nisi justa.

PRÆMITTO 2. *Sicut nemo est antecedenter justus & necessario, ita nec quisquæ est necessario civis.*

RATIO. Quia vel primum evadit civis, vel ab origine: si primum, intercedit tunc actus voluntatis, liberè se determinantis ad hoc, ut evadat pars communitatis: si secundum, etiam hoc fit liberè in capite, quæ libertas capitis moraliter perdurat in progenie, quousq; non repugnat illi exercitio libertatis, quod posuit caput, de ingrediendo hanc communitatem.

PRÆMITTO 3. *Quotiescunq; intervenit bonorum ad invicem participatio, unoquoq; veniente cum suo superabundanti ad indigentiam alius explendam, toties intervenit justitia.* Hocq; probant commercia, commutationes, universaliterque do ut des, facio ut facias; quo posito, illi evadet, hoc suum: quia etiam hoc evadit tuum in communionem vitæ: si autem hoc illi evadit suum, quia illud evadit tuum, hoc ipso illa res jam evadet obligata ex justitia.

PRÆMITTO 4. *Ex civili vita & ex communitate redundare bona in civium utilitatem, & bonum.*

RATIO Præmissi est; mundi consensus; intuitu enim horum bonorum, vel ipsæ urbes & villæ ædificatæ, ipsumque est animalium & hominum, debetur communitati vitæ conjugalibus. Hic ipse mundi consensus resolvitur ulterius in instinctum naturæ, dantis potentias communis vitæ inchoativas. Talis est totus sensuum apparatus, præcipuè lingua, communionis vitæ, primum instrumentum.

PROBAT hoc deniq; Paritas ducta ab inanimatis, quorum conjunctio, redundat in bonum & utilitatem eorundem. Sic bonum est ignis urere, & comburere omnia, bonum hoc augeatur ex conjunctione plurium partium ignis, bonum est specierum movere sensum, hoc bonum augeatur ex conjunctione specierum, & sic una arbuscula, quæ non videretur aliàs, in sylva tumulo, movet sensum. Ergo, etiam & commu-

nio

nio vitæ inter creaturas rationales adferet bonum. Quod ipsum etiam in Metaphysico principio fundatur: quia in communionem vitæ, ad constituendam Rempublicam, dat unaquæque creatura intellectus esse suum Physicum, una cum suo esse morali; plura autem bona physica & bona moralia, sunt melius, quam unum ex illis. Quæ autem in particulari sint ista bona, reflexio ostendit.

PRÆMITTO 5. Si *communitas adfert bona civibus, ipsa communitas habebit jus ratione illius superabundantis obligatum civium, ratione illorum bonorum, que participant, respondebitque debitum in ipsis civibus, bonum illud commune curandi.* Quod si ulterius datur jus & debitum, debet dari æqualitas correspondentiæ ad illud jus; si autem dabitur æqualitas correspondentiæ ad illud jus, dabitur & justitia: hæc enim æqualitate formalisatur. *His præmissis*

EXPLICATUR. Quodnam sit objectum justitiæ legalis.

Nemo est necessariò antecedenter justus, ut dictum Præm. 1. nec necessariò civis, ut dictum Præm. 2. libereque ingredimur communitatem aliquam, qui ipse ingressus communitatis, ut trahat secum debitum justitiale, debet supponere bonorum ad invicem, superabundantiumque communicationem, ut dixi Præm. 3. Et quia civilis vita & communitas adfert suum superabundans in bonum civium & privatorum, ut dixi Præm. 4. resultabit etiam in civibus debitum satisfaciendi communitati illi, qua satisfactione ad æqualitatem posita, formalisabitur ratio justitiæ legalis.

Breviter ergo. Justitia legalis habet pro objecto immediato æqualitatem satisfaciendi ad jus boni communitatis; remotum autem objectum erit indigentia communitatis, ut ratione bonorum a se collatorum, satisfiat bono suo communi.

QUÆSTIO II.

De justitia distributiva.

Aliqua hanc Quæstionem concernentia, perstrinximus, ubi egimus de formali justitiæ, reliqua hic pensanda.

DIFFICULTAS I.

Præmittuntur Quædam.

PRÆMITTO 1. Dari de facto justitiam distributivam, eique oppositum membrum justitiam commutativam.

RATIO S. Thomæ posita hic q. 61. a. 1. referente se ad q. 58. a. 8. tali discursu proponitur. Nullibi est justitia, ubi non est virtus ad alterum, secundum communionem vitæ, quæ alteritas in communionem vitæ, duos habet terminos, partem seu privatum, & communitatem, quorum duorum terminorum tres sunt conjuga-

gationes. Prima, partis ad partem, & inde confurgit justitia particularium inter se æquativa, vocaturque justitia commutativa, & hunc ordinem dirigit, inquit S. Thomas. *Commutativa justitia, quæ consistit in his, quæ mutuo sunt inter duas personas ad invicem.* Alia est conjugatio totius ad partes: sicut enim partes respiciunt totum, quod restitunt; ita & totum, respicit partes, tanquam ad se ordinabiles; huic habitudini totius ad partes, debuit etiam aliqua virtus assignari, eaque ex æquativa suo modo totius cum partibus & privatis: & hæc est justitia distributiva. Verba sunt S. Thom. *Aliquando attenditur totius ad partes, & huic ordini assimilatur ordo ejus, quod est commune ad singulas personas, quem quidem ordinem dirigit justitia distributiva, quæ est distributiva communium secundum proportionalitatem.* Denique est habitudo partis ad communitatem, intentiva scil. boni communis, quæ talis, & hæc spectat ad justitiam legalem, de qua supra.

PRÆMITTO 2. *Justitiam commutativam & distributivam, esse duas justitias realiter distinctas.* Tum quia; potest aliquis recte se habere, quæ privatus ad privatum, & non recte se habere, quæ Princeps ad subditum, hocque expressit Aristoteles 5. Eth. c. 1. *Multi enim sunt, qui in privatis rebus, virtute uti possunt in ceteris, quæ ad alium spectant non possunt.* Unde recte illud Bianis dictum videtur: *Principatus virum ostendit.* Tum quia. Actus distributivæ ab actibus commutativæ distinguuntur realiter: quis enim dicat vendentem calceos distribuere. Ergo, & habitus ex illis actibus nati, distinguuntur realiter. Tum quia. Quando negatio unius non est negatio alterius, apparet illa esse distincta realiter: nam est impossibile idem non esse & esse; sicut trita collocatione; impossibile est idem esse & non esse; hæc enim duo collocatione differunt. Si autem non essent distincta realiter, ea, quorum uno negato non negatur aliud, tunc idem non esset, & esset quidem idem: quia nihil de seipso negatur, esset autem idem, ut supponis. Sed negata in aliquo justitiâ distributiva, non negatur commutativa, & è converso; quia potest aliquis commutare non distribuere, consequenter commutare justè, non distribuere justè. Ergo; apparet, quod negatio unius, non sit hic negatio alterius, adeoque inter hæc intercedet distinctio realis.

PRÆMITTO 3. *Justitiam distributivam non esse propriè & rigorosè justitiam.* Est assertum Suar. Rebelli. Lugo d. 1. n. 15. Ratio. Tum quia. Justitia legalis non est justitia propriè dicta. Ergo, nec distributiva. Tum quia; colligitur ex dicendis, in formali distributivæ, non reperiri rigorem justitiale. Tum quia. In aliis rigorosis justitiis, commissa injustitia, urget ad restitutionem, hæc autem non habetur in distributiva. Et si esset distributiva rigorosa justitia,

R. P.
H. M. LOD
J. M. W. S. K.
Tom 3. ei 4.
D. VI
6

stitia, dignitas talibus circumstantionata meritis, appropriaret sibi præmia, & ex appropriatione fundaret debitum restituendi, quod tamen non fundat.

DICES. S. Th. in Procemio præsentis quæst. 61. numerat distributivam inter partes subjectivas iustitiæ.

RESPONDET Lugo. Quod explicet se inferius S. Thomas a. 1. ad 2. Nam cum sibi objecisset, quod iustitia det unicuique quod suum est, distributiva autem id non facit: quia dat commune. Respondet: *Quod sicut pars & totum quodammodo sunt idem: ita id, quod est totius, quodammodo est partis; & ita, cum ex bonis communibus aliquid in singulos distribuitur, quilibet aliquo modo recipit, quod suum est*, en particulam diminuentem aliquo modo. Deinde ponitur distributiva inter partes subjectivas iustitiæ: quia licet non respiciat proprium jus, respicit propriam æqualitatem, ad quam tamen maxime attendit iustitia. Deniq; distributiva est pars subjectiva iustitiæ, sed communis, ad rigorosam & non rigorosam.

INSTAT. Rationale & irrationale sunt partes subjectivæ animalis. Ergo, & distributiva cum commutativa erunt partes subjectivæ iustitiæ: quia utrumque hoc membrum continetur sub genere iustitiæ.

RESPONDETUR. Disparitatem esse: quia in nullo deficit rationale & irrationale, quominus dicatur animal, secus distributiva. Neque datur animal, aut saltem de illo hic non supponitur, quod sit genus ad animal rigorosè & non rigorosè, respectu cuius tam latè sumpti animalis, posset esse pars subjectiva aliquod animal non rigorosè tale. Jam autem hic, potest ita agi, de iustitia distributiva.

PRÆMITTO 4. *In omni distributiva requiri plures personas, inter quas fieri debet distributio, tanquam objectum comparabile.* Est assertum cum Arist. Vsq. Lugo. Contra Suar. & Rebel. Ratio, quia distributiva est virtus habentis se ad partem communitatis illius generis, ut dictum Præmissio 1. Impossibile autem est, esse communitatem sine pluralitate. Tum quia; distributiva attendit ad æqualitatem geometricam, quæ est inter quatuor terminos, ut habet Aristoteles. 5. Eth. c. 1. *Necessariò consequitur, ut jus in quatuor minimis versetur: nam & ii, quibus jus aliquod est, duo sunt* (en pluralitatem personarum) & res duæ etiam in quibus jus ipsum consistit. Tum quia; ut advertit Lugo, vis vocis distribuere, connotat plures occurrentes, qui accipiant.

DICES. Quando vacat unum beneficium, tunc non distribuitur inter plures, & tamen si detur digniori, est actus iustitiæ distributivæ. Ergo, distributiva, plures personas non exigit.

RESPONDETUR. Distributivam non exigere plures personas, tanquam actu possessionem distributæ rei accipientes, exigit tamen

plures personas, tanquam objectum comparabile, cui dandum sit, secundum taxam dignitatis.

INSTABIS. Distributiva non exigit plures personas, etiam tanquam objectum comparabile: quia si unus solus occurrat, qui in occursum postulet beneficium, tunc nulla fit comparatio, & tamen fit actus distributivæ.

RESPONDETUR. Non fieri tunc comparationem venientium actu ad concursum, fieri tamen comparationem venientium sub hypothese: quia scilicet, si indigniores venient non daretur illis beneficium, quo casu intervenit comparatio, eaque actualis plurium, licet non plurium actu venientium in concursu. Quanquam sunt aliqui, qui tunc dicunt intercedere non nisi actum commutativæ. Quando autem dicit, Rebel. sequi ex his principis, etiam commutativam requirere plures personas, tanquam objectum comparabile, idque ex eo: quia qui ex commutativa restituit, comparare debet creditorem cum aliis, qui similem titulum non habent. Id non convincit: Nam non est comparare, propriè loquendo, sed simplex noscere, cui res debetur, comparatio enim propriè respicit plures eundem titulum habentes: sicut enim in comparatione grammatica, sunt gradus cum retinentia ejusdem objecti, licet inæqualis quoad excellentiam, hinc in comparatione non movetur bonus in doctiorem, sed in meliorem, ut retineatur idem objectum ita & in comparationibus aliis, debet esse respicientia plurium, titulum similem habentium: quia autem, cui ego non debeo, non habet eundem titulum, cum eo, cui debeo, fit, ut tunc non sit comparatio rigorosa. Sed posito etiam in commutativa fieri comparationem, sequitur quidem interdum in commutativa requiri plures personas, sed non sequitur, non debere reperiri etiam in distributiva, idque cum hoc discrimine, quia tota ratio commutativæ posset salvari sine hac comparatione: si enim essent non nisi duo homines possibiles, benè illi commutare possent iustitiam, illaq; commutatio, ad nullam aliam virtutem spectaret; si autem non esset nisi conferens beneficium & accipiens, non esset ille actus distributivæ, sed potius simpliciter collativæ. Lugo autem dicit in casu restitutionis, non fieri comparationem inter plures ad hoc, ut membra communitatis participant ex bonis, vel honoribus communitatis, pro ratione meritorum & virium, qui est finis distributivæ; sed ut quisque habeat, quod suum est.

PRÆMITTO 5. *In omni distributiva attendi ad dignitatem;* ita loquitur Aristoteles 5. Eth. cap. 3. *Jus, quod est in distinctionibus pro dignitate quadam esse oportere, omnes fatentur.* Estque eadem mens S. Thomæ hic q. 61. a. 2. *Conditio, inquit, persone in distributiva iustitia, attenditur, secundum se.*

DIFFI-

DIFFICULTAS II.

Quodnam Objectum respicit iustitia distributiva?

Omnis iustitiæ objectum remotum est jus: proximum æqualitas; de utroque agetur, decideturq; quæstio; an commutativa & distributiva differant specie?

Punctum Difficultatis 1.

An distributivæ Objectum, sit componere jus communis cum jure privati?

Docet hoc Elparza q. 18. & dat Explicationem.

PONIT 1. Tres esse classes bonorum communium. Prima est eorum, quæ communis interest, ne approprientur singulis civibus seorsim, ut jus fluvii. Secunda classis est bonorum communium, quæ communis interest, ut soli singulorum civium utilitati directè ac immediate destinentur, ut pecuniæ. Tertia classis bonorum communium est, ut distribuantur civibus ob ipsorum utilitatem, sed multo magis ob utilitatem communis, talia sunt officia publica, &c.

PONIT 2. Secundum triplicem hanc bonorum classem, triplex jus pullulare. Primum jus communis, sine jure privatorum, nisi inadæquato. Secundum jus appropriatum privatis, sed cum intentione primaria boni communis, ita tamen ut in utroq; hoc jure, intercedat comparatio, lex partitionis, &c. Circa primum jus, non potest versari distributiva, quomodo enim tunc intercederet distributiva, cum caveatur ne distribuatur? De posterioribus potest esse difficultas, quia utrumq; posterius jus comparationem dignitatis requirit. De qua comparatione.

PONIT 3. Duplicem posse esse necessitatem adhibendæ comparationis dignitatis, personarum: alia enim instituitur, ut non sistatur in dignitate ipsa secundum se, sed in æqualitate arithmetica damni & lucris. Alia autem, ut innotescat correspondentia rerum ad dignitates, sistendo in illa secundum se; priusq; illud pertinet ad commutativam, posterius ad distributivam.

Ex quo INFERT; ita esse explicandam, sicque definiendam distributivam. Quod sit virtus unicuique tribuendi jus partim collectivè sive indivisum cum aliis; partim distributivè seu seorsim suum. Commutativa verò est virtus unicuique tribuens jus adæquatè suum, distributivè seu seorsim. Additq; nomine boni communis simpliciter & absolute prolatis, intelligi, quod per se & ex natura sua est bonum communis, nec habet, nec dare potest, nisi communis, aut qui gerit personam communis, cujusmodi sunt officia publica, honores. *Hæc Explicatio*

NON SATISFACIT. Tum quia. Non satisfacit intento: nam hic quæritur, quodnam jus respiciat distributiva? ille autem totus est, ut videre est posito primo, in ostendenda materia, circa quam versatur distributiva; & tamen materia iustitiæ, cum ipso jure, non est idem. Et ita in commutativa materia sunt v.g. pannus, panis &c. neq; tamen hæc sunt jus, quod respicit commutativa. Quod autem Præmissio secundo dicit jus distributivæ, esse jus appropriatum etiam privatis, cum intentione primaria boni communis, hoc jus potius est effectus distributivæ, modusq; dominandi & possidendi rem distributam, non autem jus, quod æquare in ante, intendat iustitia. Sic v.g. jus quod est potestas, rem commutandi & utendi re sicut volueris, non est jus, cujus æquatio constituat commutativam, sed effectus, modusque possidendi, commutatione acquisitum, ita & in præfenti. Tum quia. Immerito dicit distributivam ut sic, spectare ad communis, vel eum qui personam gerit communis: quia in probabilis sententia, datur in Deo distributiva, & in nostris principiis, quasi distributiva: neque tamen hæc debetur Deo, quasi gerenti vicem communis, sed præcisè ratione suæ excellentiæ. In republica etiam Angelorum, debet esse distributio honorum Angelicorum, qui honor maximus deberetur supremo Angelo, gubernatioq; reliquorum: quia gubernatio ex intrinsicis principiis penes excellentissimum esse debet, nisi morale vitium impediatur, quo casu excellentissimus ille Angelus, haberet distributivam respectu inferiorum, & tamen non haberet ratione ejus, quod personam gereret communis; sed quia naturæ excellentissimus est, licet ordinariè distributiva in humanis, sit penes communis, vel gerentem personam communis: quia inter homines non datur supremas aliqua sequens excellentiam naturalem. Tum quia. Sicut unus idemq; actus fieri potest ex pluribus motivis, ita & collatio dignitatis potest fieri ex plurium iustitiarum motivis, modo illarum formale, in illa collatione reluceat. Pone ergo in collatione dignitatum primario relucere intentionem boni communis, certè erit tunc actus iustitiæ legalis: hæc enim tunc actus bonum commune intendit; da ergo aliud formalisativum iustitiæ distributivæ, & non intentionem boni communis; quia hæc spectat ad legalem. Cum tamen ad hanc intentionem recurrat Elparza.

Punctum Difficultatis 2.

An formale Distributivæ sit æqualitas Geometrica?

EXPLICATUR 2. Idque communiter. Formale objectum distributivæ, quod sit æqualitas

litas secundum proportionem geometricam. E contra æqualitas secundum proportionem arithmetica, erit obiectum commutativa. *Hec explicatio*

NON SATISFACIT 1. Concedi quidem potest, quod semper & omni distributiva, conveniat attendere ad æqualitatem geometricam, sed non soli; eo quod in multis, etiam commutativa, attendat ad proportionem geometricam, licet non semper nec omnis, quando enim debetur unum uni, nulla est necessaria consideratio proportionis geometricæ. Quamvis autem S. Thomas, & Aristoteles in explicanda distributiva meminerint *proportionis geometricæ*, meminerunt tanquam rationis, quæ & omni, & semper conveniat distributivæ, adeoque rationis, quæ ex his duobus titulis magis sit adstricta ad distributivam, quod etiam post Suar. docuit Lugo. Quod autem etiam commutativæ conveniat interdum attendere ad proportionem geometricam, plures Instantiæ formantur ab Auctoribus.

1. INSTANTIA. Ex Lugo, quam desumit ex 5. Eth. c. 2. & 4. ubi docet Aristoteles ad justitiam commutativam pertinere, ut emendet commercia humana, sæpè autem in ejusmodi emendatione, debet servari æqualitas geometrica, ut cumquis ex contractu debet multis, quibus non potest integrè satisfacere, adeoque debet singulis satisfacere, plus vel minus secundum majus vel minus debitum.

2. INSTANTIA. Cum ex contractu societatis debet lucrum dividi inter socios per partes inæquales, attendi tunc debet ad proportionem geometricam.

3. INSTANTIA. Ex Buridano. Quando ex liberalitate largitur aliquis bona suis famulis, secundum proportionem geometricam.

4. INSTANTIA. Potest aliquis pacisci pro operis, intervenietque tunc commutativa; & tamen fieri potest pactum de solutione secundum proportionem geometricam ad laborem.

5. INSTANTIA. Potest aliquis intuitu boni communis conferre magistratum, secundum proportionem geometricam, facietque tunc actum legalis justitiæ: quia respiciet ejus motivum, & tamen secundum proportionem geometricam, quod accideret, si proponeretur præmium à Republica ea conditione, ut illud accipiat dignissimus.

RESPONDEBIS 1. In adlatis exemplis adhiberi proportionem geometricam solum directivè, & per accidens, non autem formaliter & constitutivè, quo tamen modo adhibetur in distributiva.

CONTRA. Ergo æqualitas proportionis geometricæ, non potest esse constitutiva distributivæ: quia universaliter non potest esse constitutivum alicujus, quod competit alteri: constitutivum enim debet constituto convenire o-

mni, soli, & semper. Et certè, se etiam per accidens, Leo esset rationalis, rationalitas non esset constitutiva hominis, ita & in præsentia. Deinde, da rationem, cur per accidens non nisi competat hæc æqualitas geometrica commutativæ justitiæ, saltem in aliquo casu?

RESPONDEBIS 2. Intervenire tunc duplicem justitiam & commutativam, & distributivam.

CONTRA. Tum quia. Nulla est necessitas ponendi duplicem hanc justitiam, cum non sit ratio, quare saltem interdum commutativa justitiæ, non possit uti proportionem geometricam. Tum quia. Debitor reddens quantum potest, sed non totum, utensque proportionem geometricam, non dicitur distribuere, sed reddere quod debet. Ergo, apparet tunc non intervenire distributivam. Tum quia. Hæc attendentia ad proportionem geometricam, haberi potest, etiam in virtute, quæ non sit justitia commutativa v. g. in liberalitate. Ergo, immerito dicitur, secundum usum proportionis geometricæ, intervenire duplicem justitiam.

RESPONDEBIS 3. Quod æqualitas geometrica, per se & propter se, requiratur à distributiva, non requiratur propter se à commutativa, sed ut resultet Arithmetica.

CONTRA. Tum quia, si *Ly per se & propter se* hoc importat, quod distributiva, nunquam possit reperiri sine æqualitate geometrica, vera est propositio, sed si *Ly propter se* significat, quod sola distributiva, illa proportionem utatur, probanda hæc ipsa esset propositio. Si autem non sola distributiva utitur illa proportionem. Ergo, æqualitas geometrica, non erit formalisativa distributivæ. Tum quia; sicut commutativa primario intendit, quantum ex contractu debitum, ita distributiva intendit quantum, debitum huic dignitati; cur ergo in posteriori casu, per se attendetur ad proportionem geometricam, & non in priori? Tum quia. Non est major ratio, cur in aliquo casu, non propter se, pro illo casu, requiratur æqualitas geometrica, à commutativa justitiæ? si requiritur à distributiva, propter se.

NON SATISFACIT 2. Attendentia ad medium rationis, habet se non nisi præviè ad actus justitiales. Ergo & attendentia ad prætaxationes proportionis arithmetica, & geometricæ, præviè se non nisi habebit, ad actus justitiales.

NON SATISFACIT 3. Accipiamus solutionem debiti, per partes inæquales inæqualium debitorum; accipiamus item præmiationes per præmia inæqualia, inæqualium meritum, utrobique intercedit proportio proportionum; cur ergo in priori casu, non est illa ultimo formalisativa commutativæ, est formalisativa distributivæ?

EXPLICAT 3. Perez. Dicitque justum commutativum, esse, ipsam æqualitatem dati & accepti,

ceptione cuius sit, ut in contractu & commercio humanis aliquis, non patitur damnum. Unde apparet iustitiam commutativam respicere in persona, cui tribuitur jus, potentiam quantum patendi damnum, in humanis commerciis, & contractibus, curatque facere commutativa, ut hæc commercia & contractus fiant sine damno alterius, nec attendit ad quantitatem dignitatis personæ, sed solum ad quantitatem damni, nisi forte accadat, dignitatem personæ facere, ut damnum sit majus.

Iustum autem distributivum, ut tale, non respicit damnum personæ, cui illud est tribuendum, sed ad dignitatem personæ, cui est proportionale dandum. Duplex autem est in natura rationali potentia. Prima est potentia propria indigentis, potentis recipere bonum & malum, cui prospicit iustitia commutativa: nec aliter prospicere potest, nisi constituendo æqualitatem inter datum & acceptum necessarium. Alia est potentia benefactiva, & hæc est propriè dignitas, cui propriè non debetur lucrum, sed honor. Quod autem virtus benefactiva sit dignitas, patet: quia honor, per Aristotelem, est signum virtutis beneficæ & debitum eidem, at, honorem, certum est, esse dignitatis signum, & deberi dignitati. Ergo, virtus benefactiva est dignitas. Hoc itaque curat iustitia distributiva, ne impediatur virtus benefactiva, sed potius promoveatur ac juvetur, quod idem est ac curare ne impediatur, sed promoveatur virtus activa boni communis. Nam virtus benefactiva commune quoddam bonum est, neque solum quaerit bonum habentis eam virtutem, sed radios bonitatis, extra se diffundit. *Hæc explicatio*

NON SATISFACIT. Tum quia. Videtur supponere, quod sola commutativa, damnum amolitur, cum hoc amolitur etiam distributiva, & si utraq; amolitur injuriam, utraque amolitur damnum: hæc enim in præsentem idem valent. Ecce tamen non est ratio, cur non solvere pro calceis quantum debes, inferat damnum, & non inferat damnum, non habere tantum de præmio, quantum debetur. Tum quia. Videtur supponere, quod iustitia distributiva, quæ talis, respiciat dignitatem personarum, cum respicientia hæc spectet ad prudentiam prætaxantem, hocque ipso non respiceret iustitia medium rei, si formaliter respiceret dignitatem, cum dignitas non sit res, sed id, cui res debentur. Tum quia, quando nomine dignitatis accipit virtutem benefactivam, aut hanc dignitatem accipit, secundum quod est in distribuente, vel secundum quod est in eo, cui distribuitur: si accipit secundum, quod est in distribuente. Ergo, distribuens in distributione respicit se ipsum: quia respicit dignitatem benefactivam, in se inclusam. Ergo, ulterius, non bene merito, sed sibi proportionat præmia, consequenter

non respicit alterum, sed se. Si autem consideretur dignitas, secundum quod est in eo, cui distribuitur, negatur universaliter bene illam circumscribi, quod sit virtus benefactiva, quod ipsum exinde ostenditur: nam quando aliquis pluribus dat eleemosynam, habet virtutem benefactivam, à qua denominatur benefactor, nec tamen per hoc dignitatem acquirit, de qua hic. Rursus dignitas stare potest, etiam si non sit benefactio, hinc si in Repub. Angelorum debeat esse distributio honoris, quamvis non intercederent ulla beneficia ad invicem, tamen dari deberet honor, secundum ipsam excellentiam entitativam, adeoque dignitatem physicam: & tamen sine formalitate beneficientis. In ipso etiam Deo, formalitas digni, & formalitas beneficientis, longè est alia.

Denique virtus benefactiva fundat erga se gratitudinem, deberet autem fundare non nisi debitum distributivæ. Hocque respicit etiam sensus communis: nam non dicuntur benefactores ii, quibus distribuitur aliquid, sed ipsi distribuentes, dicuntur benefacere bene meritis, &c. Si autem nomine virtutis benefactivæ intelligas virtutem merendi, de hoc ipso quaeritur quod formale, iustitiæ distributivæ quæ retribuit hominis virtuti meritivæ.

Punctum Difficultatis 3.

Quod tandem formale distributivæ, & ejus specificativum?

Diximus in materia, de medio rei, quod attendere ad æqualitatem geometricam, spectet ad distributivam completè sumptam; & secundum quod ad illam reducentur, quæcunque nexa & requisita; licet ipsum illud attendere, spectet ad prudentiam, sequens autem hanc taxam æqualitas, spectat ad distributivam, hocque in superioribus dictum: hujus autem æqualitatis, quodnam sit formale nunc dicendum.

EXPLICATUR Formale distributivæ. Sicut in scientiis & habitibus, non repugnat, ut eadem ratio à pluribus attingatur sub diverso formali, ita & idem bonum commune attingere possunt, etiam diversæ species iustitiæ, modo id sub alia & alia formalitate faciant. Cum enim & ipsum bonum commune sit capax terminare alias & alias in se tendentias, dari etiam debent virtutes, illis rationibus attendentes, ut ita potentia actus, & actibus potentia commensuretur.

Porro bonum commune dupliciter, quantum ad præsens, attingi potest. Vel enim attingitur bonum commune, tanquam curandum ab ipsismet privatis, augentibus fortunam communis, dum ei se iustant, & hoc, ut dictum supra, faciet iustitia legalis; vel attingi potest bonum commune, tanquam participandum ab ipsis-

* K

ipsismet partibus illius communis, ita, ut ex illa participatione, in se derivata, à communitate, augeatur, fortuna ipsiusmet privati, & hoc spectabit ad iustitiam distributivam, ut voluit ipse S. Thomas sup. cit. *Premisso primo*

Quod ipsum complere fortunam ipsiusmet privati, spectabit ad alium, qui non sit ipsemet ille privatus: quia esset omnino disordinatum, ut sibi quisq; , quantum voluerit, de bonis communibus depromat: quia facile fieret injuria, uno sibi omnia arrogante, vel plura, quam illi debeantur. Et si nunc cum alii distribuunt, stimulantur, accipientes distributa, ad plus habendum, multo magis stimulantur, si esset penes ipsos licentia, de bonis communibus participandi. Cujus hæc ratio assignari etiam posset: quia amor quo unusquisq; in se fertur, est principium arrogandi sibi; & querendi bona, quæ arrogatio ex duplici principio in nobis deordinatur. Imprimis ex defectu notitiæ nostræ, attollit enim nos nobis, nostra cognitio, cui vult se æquare amor, & sibi plura, quam debeantur, addicere bona. Deinde, quia amor noster, & notitiæ de nobis est finita, vultq; ulterius & ulterius crescere, fitq; ut limites debiti transcendat. Unde Deus est rectissimus in amore sui, & titulo suæ notitiæ, & titulo infinitudinis, quæ excludit incrementum amoris, ultra debitos fines. Debebat ergo aliud esse principium distribuens bona hæc communia, & non ipse is, cui distribuitur, ut ita reliqui ab injuria serventur indemnes. Quando ergo habetur æqualitas in partibus, ita ut participant ex bonis communibus, secundum quod illis debetur, tunc habetur formale, & intentum distributivæ, respicientis quidem bonum commune sub formalitate participabilis à partibus, secundum quod illi debetur, quæ respicientia nulli alteri præter distributivam convenit.

Breviter. Formale Distributivæ est Æqualitas ad jus partium in bona communia, respectivè ad dignitatem uniuscujusque dividenda. Vel est æqualitas participandi bona communia.

PROBATUR hæc Explicatio. Quia convenit omni soli, semper, proceditque per prima in hoc genere. Idem probat auctoritas Aristotelis 5. Eth. c. 2. explicantis distributivam per divisionem communium in privatos. Verba illius sunt: *iustitia particularis jurisq; ejus, quod ad ipsam attinet, una species est quæ in distributionibus, aut honoris, aut pecuniarum, aut ceterarum rerum consistit, quæ dividi in eos possunt qui ejusdem civitatis participes sunt.*

PROBAT idem auctoritas S. Thomæ sup. cit. *Premisso I.*

DICES I. Non est formalitativa distributivæ æqualitas, secundum proportionem geometricam. Ergo, neq; æqualitas divisionis bonorum communium secundum dignitatem.

RESPONDERI potest. Respicientiam ad dignitatem apponi non nisi ad retinendam phrasin Aristotelis, majoremq; claritatem: sufficit autem dicere, quod formale illius sit æqualitas ad jus partium, in bona communia, licet præsupposita taxa dignitatis quam facit prudentia.

DICES 2. Nomine dignitatis vel venit titulus, secundum quem hic debeat præferri alteri, & ad talem dignitatem respicit etiam commutativa: nam præfert creditores non creditoribus; vel nomine dignitatis venit prælatio desumibilis ex honoribus, & sic ante distributivam requireretur distributiva: quia in prima etiam collatione honoris, est actus distributivæ, consequenter respicere deberet dignitatem non primo conferre, ex quo sequeretur vel processus in infinitum in attendendo ad dignitates ante dignitates, vel sequeretur nunquam posse esse actum primum distributivæ.

RESPONDETUR. Nomine dignitatis, intelligitur hic æstimabilitas moralis personæ, attollens eandem, ut ejus potior ratio in distributionibus habeatur.

DICES 3. Ipsummet Aristotelem respicientiam dignitatis ponere pro formalitativo distributivæ.

RESPONDETUR. Non ponit Aristoteles dignitatem pro formalitativo distributivæ, sed pro connexo distributivæ. Certè enim dignitas potest spectari etiam à liberalitate, quam tamen, non constituit in formali distributivæ. *Hoc præexplicatio*

DICENDUM est. *Differre specie distributivam à reliquis iustitiæ speciebus.* Est conclusio contra Burid. & Gualand. quibus favet Vasq. Oppositum tenet communis sententia, cum Val. Lug. Esparza &c.

PROBATUR I. Auctoritate Arist. 5. Eth. c. 1. Verbis sup. cit. expresse appellat distributivam unam speciem iustitiæ; & S. Thomæ hic q. 61. in procem. *iustitia, inquit, duæ species, quarum altera commutationum, altera distributionum modetratrix est.*

PROBATUR 2. ex Val. Illæ virtutes differunt specie, quarum actus, ex ratione formali sui objecti, habet diversam laudem & difficultatem. Talis est actus distributivæ: alia est enim laus bene distribuere, alia iuste vendere, habetq; difficultatem specialem: quia distributiva dat commune, quod in proprios usus, ut convertat distribuens, proclive est, proclive est item affectu moveri in distribuendo.

PROBATUR 3. Illa iustitia differt specie à reliquis, quæ diversum habet formale à reliquis; cum formale diversificet specie. Sed distributiva habet diversum formale: quia cujus formale est tale, ut compositionem terminorum differentialium habeat talem, quæ sit diversa à compositione terminorum differentialium, quæ reperitur in aliis speciebus iustitiæ, illius formale est

le est distinctum à reliquis; cum formale stet compositione terminorum differentialium. Sed distributiva habet compositionem terminorum differentialium distinctam ab aliis iustitiis, quia compositio terminorum differentialium distributivæ, est æqualitas ad jus partium in bona communia; quam compositionem nulla alia iustitia dicit, quæ enim illa? Et certè commutativa non versatur circa æqualitatem in bonis communibus, sed circa æqualitatem in bonis privatis: aliàs nulla fierent de novo acquisitiones juris, si omnia etiam ante commutationem, communia sunt. Rursus legalis iustitia, licet respiciat æqualitatem ad bonum commune, non tamen habet eandem compositionem terminorum differentialium: quia in legali attenditur ad æqualitatem, ad jus communitatis, in distributiva ad æqualitatem, cum jure partium: per legalem expletur fortuna communitatis, per distributivam, fortuna privatorum bonis publicis, non est ergo utrobique eadem compositio terminorum differentialium.

DIXI. Non esse eandem compositionem terminorum differentialium, non autem non esse eosdem terminos differentiales: quia & in legali & in distributiva reperitur, Ly æqualitas, Ly privatus, Ly bonum commune, sed non est eadem compositio, quod sufficit ad differentiam specificam. Ad eum modum, quo Patri esse filium; & filio esse Patrem, sunt utrobique iidem termini, & tamen alia est species constitutiva in ratione causæ, quæ talis, alia constitutiva in ratione effectus, quæ talis, quæ comparatio causæ & effectus, est inter patrem, & filium.

OBJICITUR 1. Vindicativa non differt à commutativa & distributiva, cum iudex in pœnis, procedat secundum rationem vel commutativæ vel distributivæ. Ergo, nec different species Commutativa & Distributiva.

RESPONDETUR. Etiam vindicativam, secundum quod est volitio boni publici, resultantis ex malorum punitione, differre specie à reliquis, licet vindicativa ordinariè non numeretur inter species iustitiarum: quia, ut ait Valentia, vindicativa sic sumpta, non est iustitia, sed virtus annexa iustitiæ: non enim secundum suam propriam rationem constituit æqualitatem propriè dictam. Sed de hoc infra.

OBJICITUR 2. Tam distributiva quàm commutativa, reddit unicuique quod suum est. Ergo, non differunt specie.

RESPONDETUR. Per rationem, quia hoc suum est, non differre iustitias; quæ hæc est ratio generica; differunt tamen ratione motivi reddendi, & ratione modi ipsius suum est.

INSTABIS 1. Etiam hoc motivum non est sufficienter diversificativum: quia diversitas de sumibilibus ex pluralitate, vel paucitate personarum, non potest sufficienter diversificare virtutes: aliàs specie distincta esset commutativa,

quæ reddit debitum decem personis, ab ea, quæ reddit debitum uni.

RESPONDETUR. Paucitatem, vel pluralitatem merè numeralem, non diversificare iustitias, cum ipsa paucitas, vel pluralitas merè numeralis, non adferat ullam diversitatem: quam enim illam? videturque numerus ad hoc se materialiter habere, ut colligere est ex proportionem ad alia, quæ & quidem evidenter, non nisi materialiter se habent. Caterum pluralitas vel paucitas non merè numeralis, potest diversificare virtutes, sicut etiam diversificantur specie arithmetica, & geometria attendente geometrica non meram pluralitatem numeralem, sed ut habet rationem proportionis plurium, ita diversificabitur distributiva, quia non attendit ad meram pluralitatem, numeralem, sed ad æqualitatem in bonis communibus, quæ talibus, hoc formali restringendo illam pluralitatem numeralem.

INSTABIS 2. Ipsa illa ratio æqualitatis in bonis communibus materialiter adhuc se habet ad distributivam: quia ita se habet ac ea, ad quæ in iustitia commutativa attenditur æqualitas, cum persona v.g. spiritali vel seculari, cum persona publica vel privata.

RESPONDETUR. Rationem publicæ vel privatæ personæ habere se non nisi per modum subiecti, cui redditur debitum, quæ ratio subiecti materialiter se habet: restringitur enim ulterius per æqualitatem intentam à iustitia. Jam autem æqualitas bonorum communium, à nulla alia æqualitate restringitur in iustitia.

INSTABIS 3. Etiam posito, quod æqualitas in bonis communibus, à nulla alia virtute restringatur, nihilominus non constituit in specie distincta distributivam: bene enim revocari potest ad legalem, vel liberalitatem.

RESPONDETUR. Quod non possit revocari ad legalem dictum supra; quod non possit revocari ad liberalitatem; ratio est: quia liberalitas non est ex debito, ex debito autem procedit distributiva.

OBJICIT 3. Datur manifesta, & notabilis convenientia commutativæ & distributivæ. Ergo, inter se non distinguuntur specie. Nam diversitas specifica, stat in notabili diversitate. Prima convenientia est, attendere ad dignitates, ad quas etiam commutativa attendit, ut cum minus laborantibus, minus solvit. Secunda convenientia est, attendere ad datum & acceptum: quia privatus per hoc intelligitur mereri honorem, quia facit aliquid propter illum, à quo meretur. Tertia convenientia est in attendentia ad æqualitatem in bonis communibus: Nam hoc & distributivæ & commutativæ convenit; ex jure enim v.g. Polonico omnes filii æqualiter succedunt, stanteque, partitione bonorum in partes æquales facienda à majori natu, electio tantum est penes minorem natu; quæ

divisio spectat ad commutativam, attenditque tunc commutativa ad æqualitatem in bonis communibus. Ergo, apparet, has virtutes non esse distinctas specie.

RESPONDETUR. Quod attinet ad primam convenientiam, illa quidem datur, sed cum distinctione: quia commutativa non nisi interdum attendit ad dignitatem, semper distributiva. Quod attinet ad secundam convenientiam, attendit etiam distributiva ad datum & acceptum, sed hoc ipsum ordinat ad æqualitatem in bonis communibus, quod non convenit commutativæ. Quod attinet ad tertiam convenientiam, interdum quidem commutativa attendit etiam ad æqualitatem in bonis communibus materialiter, hoc est, quæ non uni debentur, sed non ad æqualitatem in bonis communibus formaliter: quia bona communia formaliter, sunt bona communia à communitate, vel in humanis à persona communitatis gerente, sunt, inquam, bona contributa uni, sunt idem bona communia; ita, ut ipsa illorum divisione & distributione, non solvatur communitas, sed perficiatur. Jam autem solvitur communitas, facta divisione hæreditatis.

Denique non sunt illa bona communia formaliter: quia posita divisione hæreditatis, non habetur jus jam in bona illa, posita autem distributione, retinet jus ad rem Respublica, dato jure, in re, privato.

Ex eo autem quod justitia non respiciat jus simpliciter, sed tale secundum quid; item quod post distributivam maneat adhuc ad illam rem jus communitatis, si res non sit usu consumptibilis &c. solum probatur, non esse distributivam rigorosè justitiam, cum nec accipiat suum rigorosè, utpotè commune.

DIFFICULTAS III.

Inferitur Quædam ex dictis.

INFERTUR I. Quid sit sentiendum de illa Quæstione, quam movet cit. Valentia. An scil. distributiva attendat ad rectam habitudinem ipsius communitatis erga suas partes? An ad rectam habitudinem seu æqualitatem partium communitatis inter se? hocque posterius asserit Valentia, sed prius illud verum videtur.

RATIO. Quia, concedo quidem ad hanc etiam posteriorem habitudinem æqualitatemque, attendi à distributiva, sed nego attendi primo. Unde comparando utramque illam formalitatem, hæc erit formale distributivæ, ad quam primo attenditur; sicut prius rationale & non risibile restringit animal, ipsaque risibilitas est quid consequens, ex quo deducitur rationale esse formale hominis; ita quia primo attenditur ad rectam habitudinem communitatis erga suas partes, illa potius erit formale.

Quod autem primo ad id attendat distributiva, vel exinde colligitur: quia illa recta habitudo communitatis erga suas partes, non aliud in re est, quam ipsa datio, quæ datio, prior est acceptione, & tamen ipsa recta habitudo partium inter se, est in re, ipsamet acceptio tanti. Unde id etiam voluit S. Thomas, qui per ordinem & conjugationem communitatis ad partes, vestigat & explicat distributivam.

DICES cum Valentia. Actus distributivæ, cum sit actus justitiæ propriè dictæ, debet respicere æqualitatem propriè dictam, quæ non stat in recta habitudine communitatis ad suas partes, neque enim datur æqualitas, propriè dicta, totius ad partem. Stare ergo debebit in recta partium habitudine inter se.

RESPONDETUR. Cum Valentia; nomine propriè dictæ justitiæ intelligat rigorosam; negandum erit, distributivam esse propriè dictam justitiam.

INSTAT ex 5. Eth. c. 5.

RESPONDETUR. Illo loco solum hoc dicere Philosophum, quod attendat distributiva, ad æqualitatem partium. Sed non discurret de hoc: an primo ad id attendat? in quo tamen est difficultas. Quanquam si attendatur pressè ad verba, videtur Aristoteles nostram sententiam docere: nam loquens de distributionibus, dicit, *unde fit, ut alteri minus exhibeatur*. Ubi meminit exhibitionis; quæ idem est certè, quod datio, adeoque, habet rationem prioris præ acceptione, quæ acceptione, æquantur partes inter se.

INFERTUR 2. ex dictis. In quonam deficiat distributiva à rigore justitiæ: deficit enim in eo, quod est reddere unicuique quod suum est; bona autem, ad quæ distributarius habet jus, sunt bona communia; adeoque non nisi quodammodo sua; deficit rursum in alteritate: quia justitia distributiva in humanis, est in communitate, vel personam gerente communitatis, dum est æquus Partibus; non datur autem alteritas rigorosa inter communitatem & partes; deficit denique saltem in aliquibus actibus: quia quod cum rigore justitiali, adeoque cum pleno dominio possidet, excludit temporaneum dominium alius; jam autem ad dignitates collatas, semper manet jus ad rem, in communitate.

INFERTUR 3. Etiam distributionem onerum æqualium spectare ad distributivam. Est illatum Lugonis. *Pensanda sunt ejus Rationes.*

1. RATIO ex Lugo est. Quia ille actus respicit per se & formaliter æqualitatem proportionum, quod est proprium distributivæ.

RESPONSUM supra, hanc respicientiam, non soli distributivæ convenire. Deinde hic de ipso materiali quæritur, quod sunt onera, an illa sint materia distributivæ? ad eum modum, quo in gloria potest haberi æqualitas arithmetica, & tamen illa, non est materia venditionum.

2. R.A.

2. RATIO vindicativa duos actus principales habet, punire reum, & non punire innocentem. Ergo, & distributiva habebit duos actus principales, distributionem bonorum, & non gravationem oneribus.

RESPONDETUR. Punitio nocentis, immediate respondet non punitio innocentis: quia punitio primo intendit vindicativa, quâ talis; distributio autem honorum, & distributio onerum, non sunt, tanquam opposita, in primo intento. Primum enim intentum distributivæ, est distributio, cui contraria non est alia distributio, sed non distributio. Consequenter, cum contrariorum eadem sit disciplina, punitio & non punitio; distributio item & non distributio, ad eundem habitum revocantur, non autem distributio onerum: quia hæc non videtur esse quid contrarium primo intento, nempe distributioni: consequenter majore titulo non punitio innocentis spectabit ad vindicativam.

3. RATIO ejusdem est. Quia virtutes morales in objecto suo attendunt ad medium. Ergo, & distributiva in distribuendis oneribus communibus, intendere debet honestatem, quæ est in medio.

RESPONDETUR. Ipsum subjectum illationis probari debuisse: nempe quod distributio onerum, spectaret ad distributivam, quæ etiam sine distributione onerum, staret in medio, scilicet, non dando plus vel minus, quam mereatur aliquis comparatè ad alios. Hinc

RATIO illati fit. Tum quia. S. Thomas hic q. 61. a. 3. in corpore ait. *Est etiam quedam, inquit, distributio laboriosorum operum.* Ly autem quedam non ideo ponitur, quasi ad aliam virtutem id spectet, sed est particula divisiva, significans, quod, quidem distributivæ actus, sit distributio onerum, quod vel exinde colligitur: quia illic universaliter discurrit de materia hujus virtutis, in divisionibus autem universalibus Ly quidam vel quedam est particula divisiva. Unde etiam ibidem sub Ly quedam ponit S. Thomas *recompensationem collativam bonorum*, quæ indubie spectat ad distributivam. Tum quia; attendendo virtus aliqua ad principale, attendit etiam ad ea, quæ revocantur ad principale; jam autem est quoddam bonum, ratioq; participandi communia non participare plus de oneribus civitatis. Tum quia. Hoc, quod non est gravari plus oneribus communitatis, spectat ad aliquam virtutem: potest enim honesta actione, adeoque virtuosa fieri: Ergo, vel revocari debet ad aliquam virtutem; vel constituere specialem virtutem. Ergo, cum illam non constituat: vel hoc ipso quia revocari potest ad distributivam revocabitur. Quod autem revocari possit ad distributivam. Ratio est, quia distributiva attendit ad habitudinem communitatis erga partes. Ergo, cum hæc habitudo sit etiam circa onera, attendet ad hoc

distributiva. Licet secundum aliquam formalitatem, id revocari possit, etiam ad commutativam, in quantum privatus jus habet, ne gravetur præ aliis.

QUÆSTIO III.

De iustitia vindicativa.

PRÆMITTETUR imprimis doctrina S. Thomæ de vindicatione, & alia huc concernentia; postea accedetur ad ea, quæ scholasticè discuti solent.

DIFFICULTAS I.

Præmittuntur Quedam.

PRÆMITTO I. *Vindictam esse licitam, cujus Rationem dat S. Thomas hic. q. 108. a. 1. Vindicta fit per aliquod penale malum, inflictum peccanti: est ergo in vindicatione considerandus vindicantis animus: si enim intentio feratur principaliter in malum illius, de quo vindictam sumit, & ibi quiescat, est omnino illicitum, quia delectari malo aliterius spectat ad odium, quod charitati repugnat, quæ omnes homines debemus diligere. Nec aliquis excusatur si malum intendat illius, qui sibi injustè intulit malum: sicut non excusatur aliquis per hoc, quia odit se odientem &c. Si verò intentio vindicantis feratur principaliter ad aliquod bonum, ad quod pervenitur per penam peccantis, vel saltem ad cohibitionem ejus & quietem aliorum, & ad iustitia conservationem & Dei honorem, potest esse vindicta licita, aliis debitis circumstantiis servatis.*

Circa hanc Rationem S. Thomæ inquiri posset, quare aliquis virtuosè non possit delinquenti optare malum, quia malum est? diciq; posset, quod non pertineat ad odium illicitum, eò quod non omne odium charitati repugnet, repugnantia prohibitionis, licet repugnet repugnantia prædicatorum oppositorum ad invicem. Quod autem non omne odium repugnet charitati seu gratiæ, repugnantia prohibitionis, exinde deduci posset: quia odium boni alicujus hominis repugnat charitati; sed non odium mali; idq; ideo, quia charitas non vult improporari objecto actum, hinc si objectum sit malum, non vult illud amari, sed odio haberi. Retinenda tamen ratio S. Thomæ, quia vindicta est actio honesta, debet ergo honestum formale habere, honestum autem formale non est optare malo malum; quia malum est; cum hoc ipsum formale, sit commune, etiam cæteroqui prohibito odio. Deinde, quia attendendo ad rationem dubitandi, & sifteretur in malo, quâ malum est, ut supponitur, & non sifteretur: quia vellet illud malum non utcunque, sed quia amor malo non debetur, adeoque non sistendo præcisè in ratione mali.

* K 3

PRÆ-

PRÆMITTO 2. *Vindicationem esse specialem virtutem.* Ratio ex S. Thoma est, ibidem. Articulo 2. *Aptitudo ad virtutem inest nobis à natura, licet complementum virtutis sit per assuetudinem, vel per aliquam aliam causam. Unde patet, quod virtutes perficiant nos ad prosequendum debito modo, inclinationes naturales, quæ pertinent ad jus naturale.* Et ideo ad quamlibet inclinationem naturalem determinatam, ordinatur aliqua virtus specialis. *Est autem quadam specialis inclinatio naturæ ad removendum nocumentum. Unde & animalibus datur vis irascibilis, separatim à concupiscibili. Repellit autem homo nocumentum per hoc, quod se defendit ab injuriis, hoc autem pertinet ad vindicationem.*

Hoc principium, quod quando est specialis inclinatio naturalis sit etiam specialis virtus, alibi probatur. Nunc etiam hoc addi potest, quod natura non multiplicet entia sine necessitate, multiplicaret autem, si data inclinatione naturali ad defendendum sese à nocumento, non daretur virtus specialis defensiva: esset enim illa inclinatio perfectibilis, & non haberet perfectivum sui, virtutem; consequenter otiosa & sine necessitate esset illa perfectibilitas.

PRÆMITTO 3. *Vindicationem posse nullo modo spectare ad justitiam:* quia possumus sola philanthia moveri ad appetitum vindictæ.

PRÆMITTO 4. *Posse etiam vindictam revocari ad justitiam, licet non sit rigorosè justitia.* Quod possit revocari ad justitiam.

RATIO est. Tum quia. S. Thomas cit. a. 1. ponit vindictivam partem justitiæ. Tum quia. potest dari jus ad ponendam vindictam in gubernante, potest item poni ab eodem æqualitas pœnæ cum delicto. Ergo, vel ex his duobus, poterit revocari vindicta, ad justitiam. Tum quia. Cum Aristotele Ethici appellant judicem jus, seu justitiam animatam. Ergo, & actus illius, quæ tales, erunt vitalis justitia, inter quos actus, primum locum occupat vindictio.

Quod autem vindictio non sit rigorosa justitia.

RATIO est. Tum quia. Non respondet ei debitum justitiale, hinc non facit injustitiam judicis reus, si se subducatur judici. Tum quia. Ubi est rigorosa justitia, tunc respectu illius, cui illa præstatur, habetur jus, & in præstante debitum. Jam autem non habetur jus in reo ad pœnam, quæ illi à judice exhibetur. Tum quia. Obligatio gravans judicem, est per ordinem ad communitatem, à qua ille non habet perfectam alteritatem, consequenter nec intercedet illic, justitia rigorosa.

PRÆMITTO 5. *Secundum aliquas considerabiles, vindictivam revocari, & ad commutativam & ad distributivam.* Ad commutativam quidem; quia Princeps aut judex ex contractu cum Republ. tenetur punire delicta, & secun-

dum hanc rationem contractus, revocabitur ad commutativam, & ad hoc respexit S. Thomas hic q. 108. a. 2. ad 1. pertinet autem etiam ad distributivam: quia pœna est per modum oneris, onera autem distributiva etiam claudit; habetque se ita vindictiva in irrogatione pœnæ, ut distributiva in collatione honoris.

Cum hoc tamen stat, ut habeat adhuc proprium suum formale vindictiva: nempe honestatem æqualitatis ponendæ pœnæ ad delicti conditionem, ex qua postea æqualitate, pullulat bonum commune pacis, privatorum &c.

DICES 1. ex Esparza q. 21. Vindictiva habet hoc ex genere suo, ut non tam ordinetur in utilitatem ejus, circa quem exercetur, quam in utilitatem aliorum: nam reus ratione delicti comparatur jumentis insipientibus. Cumque homo ob dignitatem naturæ rationalis, hoc habeat proprium, ut sit & ametur ratione sui, utque ordinentur ad ipsum & in ejus utilitatem, quæ circa ipsum aguntur, ratione peccati, ordinatur in bonum aliorum, ut bruta. Est autem de ratione particularis justitiæ strictè talis, maxime verò commutativæ, ut jus suum unicuique tribuat, suum utique suitate proprietatis. Et rursus de ratione hujus juris est, ut intersiat propriè utilitati subditi, cum tamen infligatur pœna delinquenti, licet prævideatur non esse profutura tunc, cum purè pœna est.

RESPONDETUR. Quod hæc ratio solum probet, vindictivam non esse rigorosè justitiam: quia non exercetur in utilitatem ejus, cui impenditur; ejus oppositum fit in aliis justitiis. Deinde parum refert, quod id fiat in aliis justitiis, rectè transfertur ad aliam, quando illud contingere oritur, ex generico prædicato justitiæ; jam autem non est hic conceptus genericus justitiæ, ut exhibeatur in utilitatem ejus, circa quem exercetur: cum ipsa respicientia utilitatis, præcisè non spectet ad justitiam: unde multi hanc respicientiam, referunt in vim gubernativam.

DICES 2. cum eodem. Etiam relatè ad Rempubl. non erit punitio actus commutativæ: quia dux militiæ etiam si paciscatur cum Republ. de ejus incolumitate, pugnat nihilominus per virtutem fortitudinis, & non per virtutem commutativæ. Ergo, & judex non faciet id per commutativam, sed per vindictivam.

RESPONDETUR. Etiam dux militiæ, licet pugnet elicitive per virtutem fortitudinis, nihilominus illos actus imperat commutativa, consequenter, etiam commutativæ intercedet tunc actus. Ergo, & judex per vindictivam puniendo, adhuc sub alia formalitate, faciet actum commutativæ comparatus ad Rempubl. Per hoc tamen non negatur, vindictivam habere etiam, ut dictum, speciale, suum motivum.

DICES

DICES 3. cum eodem. Punitio habet honestatem suam peculiarem independentem immediate & formaliter ab omni jure proprietatis, obligatioque judicis, quâ adstringitur Reipublicæ, solum efficit, ut per virtutem commutativæ imperet actum punitonis.

RESPONDETUR. Concedo totum. Sed inde non sequitur sub aliqua formalitate, non posse illam revocari ad commutativam.

DIFFICULTAS II.

De Regula vindicandi in Iudice.

Sensus tituli est: An Iudex debeat judicare secundum allegata & probata, idque, etiam si oppositum, norit verum. Est ergo in hoc difficultas, quaestionem facti applicant allegationes & probationes, notitia privata judicis, eaque certa, & evidens applicat aliter factum, quaritur ergo in formando iudicio seu conclusionem, debetne accommodare sese allegatis, ut dicat: Ergo est puniendus, an se debet accommodare suæ notitiæ, ut inferat conclusionem. Ergo, non est puniendus.

Divisi sunt in hoc puncto Auctores. Aliqui dicunt, quod debeat Iudex sequi propriam notitiam. Ita ex Juristis Abbas, Martinus, Panor. mit. Oldendorpius apud Covarruvias. Ex Theologis Lyran. Ang. Sa. & alii. Oppositum S. Thomas hic q. 67. a. 2. 64. a. 6. ad 3. Cajet. Valent. Sylvester & alii. Medias Sententias refert plures Dicaft. d. 4. n. 8. Lugo autem d. 37. n. 15. cum sententiam hanc S. Thomæ valde esse probabilem docuisset, propter Auctoritatem S. Thomæ, tandem media via it; quod Iudex secundum allegata & probata, contra privatam certam in oppositum sententiam, non possit discernere in causis criminalibus, vel mutilationibus; possit in minoribus, quod etiam docuit Lessi. Navarrus, Konink.

DICENDUM EST. Probabilius esse, spectatara-tione, quod Iudex non possit damnare secundum allegata & probata, quem alias norit esse certa notitia innocentem.

PROBATUR 1. Si Iudex posset in tali casu damnare innocentem, falsificaretur universalis regula morum, quæ hoc ipso nec foret universalis, nec regula, si falsificaretur: quia regulæ tales, vel sunt principia moralia, lumine naturæ nota, vel proximè deducta: lumen autem naturale, & tales deductiones, supple certæ & evidentes, non possunt fallere, sequela probatur. Regula morum universalis est ad malitiam contrahendam, sufficit etiam indirectum voluntarium. Item non sunt facienda mala, ut eveniant bona. Item concurrente duplici formalitate mala & bona, actio, secundum illas formalitates procedens non potest esse nisi mala, adeoque sequens debiliorem partem. Hæ autem regulæ falsifi-

cantur, si liceret innocentem dicto casu occidere: quia directum voluntarium, haberet satisfaciendi allegatis & probatis, indirectum autem voluntarium, occisionem innocentis, quem novit esse innocentem, advertitque, & tamen vellet damnari, idque ut dicunt oppositi, licitè. Secunda regula falsificaretur: quia fieret malum occidendo innocentem, ut eveniat bonum, observandi leges & allegata. Falsificaretur & tertia Regula: quia si quis æger appetat comedere carnes die veneris titulo sanitatis, vel retinendæ vitæ, ut si extremum fame scat, ex alia parte putet hoc, esse illicitum comedat tamen, verè talis peccabit mortaliter: quia inclinat voluntatem illo partiali motivo malo, quod non deberet sequi. In præsentem autem idem etiam contingeret; nam Iudex uteretur motivo bono, quod est servare leges, & simul malo, volendo innocentem occidere. Si ergo id faceret justè, tunc posset actio fieri justa, & tamen esset ejus unum motivum parziale honestum, & aliud parziale motivum inhonestum, quod fieri non potest, ex dictis circa Majorem assumptam.

PROBATUR 2. Argumento communi. Non potest licitè cognoscere quis eam, quam certò scit non esse suam, quamvis à iudice etiam Ecclesiastico, idque sub pena etiam excommunicationis, adjudicetur alicui, ut illa utatur tanquam sua. Ergo, nec potest licitè occidere innocentem, quem allegata & probata, docent esse nocentem.

RESPONDET 1. Sanch. Sicut licitum est cognoscere eam, quæ invincibiliter putatur sua, ita & licitè erit occidere eum, qui invincibiliter à iudice, tanquam publica persona, putatur esse nocens.

CONTRA. Quia nihil respondetur ad paritatem. Concedo esse licitum cognoscere eam, quæ putatur sua: nam in hoc nulla regula moralis falsificatur; imò agitur secundum illas; quæ tamen scitur certò, non esse sua, non potest cognosci, quamvis adjudicetur à iudice. Ergo, etiam, quamvis licitum sit occidere innocentem, qui invincibiliter putetur nocens, si tamen sciatur illum innocentem esse, quamvis in oppositum dentur allegata & probata, non poterit occidi.

RESPONDET 2. Turrianus. Nullum est jus, quod postulet copulam cum non sua: in præsentem autem casu, est jus, scilicet bonum publicum.

CONTRA. Nullum est jus in copulam cum non sua. Ergo, nec ullum jus, in vitam innocentis. Et quando adjudicatur non sua, idque ad usum sub pena excommunicationis, si est non obediendum, cum tamen sit publicum bonum obedire imperanti decreto. Ergo, nec in præsentem, bono publico obediri debet.

RESPONDET 3. Idem. Probabilem esse sententiam, quod Iudex possit secundum allegata & probata discernere, non est autem pro-

babile, quod possit secundum allegata & probata uti non sua.

CONTRA. Quia hic non queritur de auctoritate, nec taxatur opposita sententia, redibitque paritas: Non est probabile quod liceat casus antecedentis. Ergo, probabilius saltem est, non licere casum consequentis.

RESPONDEBIS 4. Non est potestas ulla Reipubl. ad dandum jus in non suam: quia hoc jus est ex mutua traditione, quæ tunc non habetur. Jam autem est jus Reipubl. in vitam civium, quod jus, judici delegare potest in casu, quod id poscant allegata.

CONTRA. Non est potestas ulla Reipubl. ad dandum jus in non suam: quia ratio suæ, requirit traditionem, quæ non habetur, quamvis dentur allegata & probata traditionis. Ergo, etiam non est potestas ulla Reipubl. ad dandum jus in innocentem: quia ratio pœnæ requirit nocentem, quæ nocentia non habetur, quamvis dentur allegata & probata nocentia.

RESPONDEBIS 5. Negando Antecedens, quod negarunt apud Sanch. L. 2. de Matrim. d. 39. Mgr. Hugo, Medina, Sepulbeda, Hostien. Perez.

CONTRA. Tum quia. Ut urget Sanch. oppositum est decretum Cap. *Inquisitioni de sententia excommunic.* Tum quia. Verè tunc esset fornicatio, & tamen liceret, quod est absurdum. Tum quia. Censuratur hæc sententia, à Sanch. quidem, quod sit falsissima & in fide periculosa: erroneam appellat Corduba. falsam S. Thom. & Durandus.

PROBATUR 3. Tum quia. Si innocentem licitum esset ob allegata & probata ad verba, occidere, licitum id esset: quia ita permittit judici Respublica. sed non permittit: quia hoc tantum potest permittere, quod ipsa potest facere: nomine enim illius facit iudex, sed si sciret Respub. illum innocentem, non posset illum occidere secundum Leges, quia Respub. nullas leges, vel tulit vel ferre potest in eum, quem scit esse innocentem: quia id esset contra leges naturæ, de servando innocente. Tum quia, intentio Legislatorum est, ut servetur innocens, damnetur nocens, cui intentioni in præsentem non satisficeret. Tum quia. Ideo adhibenda sunt allegata & probata, ut formetur sententia iustè, sed in præsentem non potest formari sententia iustè: quod ipsum probatur, quando non potest ferri sententia prudenter, non potest ferri iustè: quia prudentia, est universalis directrix, nec operatur quisque honestè seu iustè, nisi operando secundum regulas agendi, hæc autem regula est prudentia, sed dicto casu non potest ferri sententia illa prudenter: quia nemo etiam probabiliter persuadere sibi potest rem fuisse, idque prædicè, si certo & evidenter illi constet non fuisse.

Solvuntur Argumenta in oppositum.

OBJICITUR 1. Ab Auctoritate prima sit Deut. 17. Secunda ex c. Pastor. Paragrapho. Quia verò Tertia Ambrosii, serm. 20. in Psal. 118. Quarta cit. S. Thomæ. Quinta Juramenti Polonorum iudicum, formula quam ita habet Herburtus, verbo Juramentum. Ego N. iuro, quia iustè secundum Deum, jus scriptum, equitatem & partium controversias iudicabo &c. &c. sic me Deus adjuvet; & hæc Sancta Crux.

RESPONDETUR. Primam Auctoritatem, negativum facere sensum; nemo damnetur, si non adsint duo ad minimum testes. Non facere autem sensum positivum; damnetur semper si adsint. Secunda, sicut & S. Thomæ quarta, facit probabilem oppositam sententiam ad quod etiam se reflexit phrasim Conclusionis. S. Thomæ, Auctoritas ad maximum, sic explicari posset, quod velit, si noscat veritatem, h. e. obiectum quocumque modo iudex, possit sequi allegata, nihil enim agit de veritate, quæ noscatur certò & evidenter: Si enim non noscatur oppositum certò & evidenter adhuc non deiciuntur allegata & probata à ratione probabilium, deiciuntur autem, si certò & evidenter sciatur oppositum. Ambr. nihil agit de occisione innocentis, qui scitur certò innocens, sed solum vult, ne iudex secundum affectum & proprium placitum iudicet, adhucque secundum merita causæ iudicet, si illi de innocentia constet. Idemque solum, vult forma Juramenti Polonorum iudicum; & indubiè censetur iudicare secundum Deum, si pro innocenti iudicet, quia hoc ipse Deus per lumen intellectus dicat, ut eripiat innocentem de manu fortium, fortitudine allegatorum & probatorum. Hinc in verbis juramenti, prius ponitur æquitas, postea allegata, quod etiam ipsa debeant esse, secundum æquitatem, meminit tamen formula juramenti allegatorum ut, sicut dixi, non iudicetur merè ad placitum.

OBJICIT 2. Valen. Iudex non potest censeri rectè facere aliquid ex suo officio, nisi etiam communitas censeri possit facere & approbare: hoc enim est iudicem esse publicam personam, cum sit quasi ipsa communitas. Sed si iudex postposita testificatione publica, ferat aliquam sententiam, non potest tunc censeri communitas id facere, aut approbare: nam scientia privata iudicis, non potest censeri scientia certa communitatis, cum sit scientia tantum unius partis, communitatis, quæ idcirco facilius potest falli, quam plures.

RESPONDETUR. Sub allata Majori, posse pro nobis subsumi minorem. Sed communitas non vult occidi, quem scit esse innocentem. Ergo. Directè dici potest, quod scientia privata iudicis, posset censeri moraliter, vel æquivalenter scientia communitatis, quia ipse iudex est moraliter ratione officii communitas; licet non possit

possit illa notitia censerī formaliter notitia communitatis. Falsūque est posse falli facilius evidenter nocentem, quā plures, quorum allegatio & probatio, deicitur ab opposita evidētia, in statum suspicionum & falsitatum. Dicunt alii, scientiam illam iudicis habere se per modum testimonii, cui quia evidenti magis deferendum quā pluribus inevidentibus: nam etiam Regio testimonio plus defertur, quā simplicium v.g. duorum militum. Addo. Quod vices communitatis non debeat subire iudex in sciendo probationem facti, sed debet subire in iudicando, quod ipsum exequetur, quantumvis pro innocenti sententiet.

OBJICIT 3. Dicat. Homo in iudicando non debet uti ea scientia, cuius usu, juxta mores hominum, aperiretur via, infinitis fraudibus, talis autem est privata scientia.

RESPONDETUR. Privatam notitiam certam, & evidētem, non aperire viam fraudibus; sicut nec aperuit Danieli contra duorum allegata senum disceptanti. Nec obest, quod præterit possit illa scientia: nam exinde non sequitur adhiberi eam non debere: quia possunt adhiberi allegationes falsæ, imò & juramenta, & tamen adhibentur. Sufficit ergo quod ex natura rei, illud, quod adhibetur, veritatem, manifestet, quidquid sit, quod illa aliquis abutatur.

OBJICITUR 4. a Pari.

PRIMA PARITAS est. Licitum est explodere in turrin, quamvis sciatur ibi non hostes tantum, sed & cives occidendos. Ergo, & in presenti, licitum erit innocentem damnari.

RESPONDET LUGO. Ibi non intendi directè occisionem innocentis, sed arcis hostilis expugnationem. *Hæc Responsio*

NON SATISFACIT. Quia dicerent oppositi, tunc iudicem indirectè velle occisionem innocentis, directè autem observantiam legis, & allegatorum, quæ tenere debent. Hinc DISPARITAS sit, quia quo casu manet jus Reip. ut titulo boni communis exigat vitam, quamvis sciatur illi esse cives & servandi, & quando manet obligatio in innocentibus ad prodigendam pro sua parte vitam, non apparet unde jam evadat, illicita illa actio. Jam autem non manet in Reipubl. sciente, quod hic sit innocens; jus occidendi eundem. Deinde, in casu Antecedentis non est legitima ratio, nosti me esse civem & servandum, noli explodere: quia posset Resp. replicare: quia estis cives, debetis hæc ferre. Est autem legitima ratio. Nosti Reipubl. me esse innocentem, non me punias: quia evacuativum debiti pænæ, est innocentia, non est autem evacuativa, in casu, ut dixi, Antecedentis. Iudex autem debet id facere, quod faceret, si sciret communitas.

SECUNDA PARITAS est. Qui novit scientia privata, quod delatus, sit nocens, si tamen allegata probent illum esse innocentem, non potest

illum damnare. Ergo, è converso, nec absolvere.

RESPONDETUR. Aliquos negare Antecedens. Sed disparitas sit, quia de non damnando innocente, est præceptum negativum, adeoque debet semper impleri. Hoc autem quod est damnare nocentem, est præceptum affirmativum, quod non semper obligat, si cætera non sint paria. In presenti autem non sunt cætera paria: quia lex clementiæ, fundata in natura, dicat: bonum esse, etiam nocenti parcere, si fieri commodè possit. Commodè autem fieri potest, ut pænâ publica, non irrogetur pro delicto privato.

TERTIA PARITAS. Iudex potest cogere debitorem ad solvendum, quando ipse privatim, novit esse debitorem: quamvis non possit hoc in iudicio probari. Ergo, etiam potest cogere ad solvendam pænâ, si noscat privatim nocentem.

RESPONDETUR. Disparitatem esse. Quia in casu Antecedentis non agitur contra innocentem pænâ, quod ipsum natura verat, agitur autem in casu Consequentis.

OBJICITUR 5. Ratio S. Thom. Iudex est persona publica. Ergo, debet iudicare secundum scientiam publicam.

RESPONDETUR, esse illic scientiam publicam æquivalenter, non autem formaliter.

INSTABIS. Saltem potest iudex sequi opinionem probabilem, probabile autem est, quod dicunt allegata & probata publica.

RESPONDETUR. Contra certam notitiam physicam rei, non potest in oppositum etiam probabilitas haberi: quomodo enim est probabile, quod hoc fecerit; cum norim certò physicè, illum non fecisse.

DIFFICULTAS III.

Notantur quedam.

NOTO 1. In omni iudicio, tres convenire ad formandum Syllogismum requisitum, ad sententiandum. Primò, venit Reipubl. vel Princeps Legislator, formatque Majorem, hoc est, leges & dictamina iudicandi. Secundò venit auctor facti, qui ponit Minorem, acceduntque allegata & probata, quæ non ponunt factum, sed applicant: ad eum modum, quo faciunt motiva credibilitatis, circa credenda. Tertiò accedit iudex, qui sententiam formando, ponit Conclusionem.

NOTO 2. Sententia iudicis est Conclusio practica, in ordine ad puniendum, vel liberandum, gravandum vel eximendum: accepto enim quocunque argumento practico, quod in illo est Conclusio, hoc in iudice est sententia. Et si iudex syllogisticè procederet, sententia illius Conclusionem constitueret. Quod ipsum in hoc

R. P.
H. M. L. O. D.
a. 10. w. s. k. i.
Tom. 3. ei. 4.
D. VI
6

in hoc resolvitur: quia Conclusio definitivè est illatio deducta ex præmissis; cum ergo sententia iudicis, sit verè illatio ex præmissis, hoc ipso illa illatio, erit Conclusio, sententiaque iudicis.

Porro præmissæ, ex quibus deducitur hæc Conclusio, necessariò sunt duæ. Prima quidem, quæ est una ex primis principiis iudicandi: quia vero omne principium est universale, etiam præmissa illa, erit universalis. Unde habitus iudicandi, est habitus quasi Conclusionum, habitus autem legum, est habitus intellectus seu principiorum iudicandi, altera autem præmissa, semper est singularis: quia est de facto, facta autem, singularia sunt: hinc in sententia iudicis deducetur etiam Conclusio singularis: quia hæc debet sequi debiliorem partem. Iudexque non convenitur, quâ iudex, ad decidenda universalia, sed ad decidendum de particulari. Dixi, quâ iudex quia quâ Consultor, vel Legislator potest in sua sententia formare Majorem, casu, quo sua illatio debeat imposterum habere vim legis, ingredique habitum primorum principiorum iudicandi.

NOTO 3. Superiori difficultate quæsitum esse, comparando allegata & probata, quæ ad

Minorem revocantur, cum noticia iudicis, quidnam debeat sequi iudex? Nunc aliquid dicendum de Majori iudiciali, quæ est ex legibus, comparando scilicet legem ab una, ab altera autem parte allegata & probata, debetne iudex legem sequi, an allegata & probata? Ad quod cum distinctione responderi posset, quòd si lex sit naturalis, aut scripta, interpretans naturalem, debet iudex legem sequi, quia alias operaretur dissona ad naturam intellectualem, dictamina ejus non sequendo. Si autem sit lex contraria naturæ: quia ea non est lex, utpote injusta, sequi eam non debet. Casu autem, quo vel nulla sit lex, vel emergat casus cum talibus circumstantiis non prævisus, iudicabit iudex secundum allegata & probata: quia adhuc iudicabit secundum legem: primam enim vim legis habet mens Legislatoris, quam allegatæ rationes ostendunt. Casu autem quo iudex sit ipse supremus Princeps vel Legislator, & non extet lex, decernat ut voluerit cum hac limitatione, ut decernat secundum legem naturæ: quia alias hoc non esset decernere prudenter, & secundum potestatem, quam habet: nam hæc illi non datur, ut nitimpune possit, contra lumen rationis.

DISPUTATIO V.

De Opposita Justitiæ, Injustitiæ.

Opposita, ut alibi, sic & in præsentī; ultimum in consideratione locum habent.

QUÆSTIO I.

De Injustitiæ secundum se.

Percensenda hîc primum est ipsa Doctrina Arist. & S. Thomæ.

PONIT 1. Arist. lib. 5. Eth. c. 1. talem doctrinam. *Neque enim, inquit, in scientiis, facultatibus & in habitibus idem est modus: Nam facultas, & scientia eadem cum sit, esse contrariorum videtur, habitus autem contrarius, contrariorum nullo modo esse potest, v. g. ex sanitate contraria minime aguntur, sed salubria tantummodo quippe eum sanè quempiam incedere dicamus, cum ita incedit, ut sanus.* Sensus doctrinæ est. Scientiæ extenduntur etiam ad contraria, unde est illud, quod, contrariorum eadem sit scientia. Sed bonæ animi vel corporis habitudines, seu virtutes non extenduntur ad contraria, sicut sanitas non extenditur ad ægritudinem, adeoque nec habitus justitiæ extendetur ad injustitiam.

Hæc doctrina Aristotelis in hoc habet difficultatem: quia in hac habitudine ad contraria,

videntur æqualiter se habere scientia, & virtus, seu habitus, ut loquitur Aristoteles: nam sicut scientia non elicit actus erroris, versatur tamen circa errorem, tanquam circa aliquid fugiendum, oppositaque objecti attingit, ad habendam completam notitiam objecti, quod per se respicit: ita etiam virtus versatur circa oppositum vitium per actus fugæ, nec habetur completa ratio virtutis, ex solis actibus prosecutionis, sed & in actibus fugæ. Et sicut quamvis ipse error elicitus, facilitasque errandi contracta, non complet scientiam, sed illam tollit; ita etiam vitium elicitum, facilitasque eliciendi contracta, non complet virtutem, sed longè diversum, & oppositum habitum constituit.

Quod attinet ad hanc rationem dubitandi, dici hoc potest, quod non in hoc comparet, dicta extrema Arist. quasi non convenient in hoc habitus & scientia, quod ista fugiat errorem, ille injuriam; quod hæc non eliciat errorem, & ille injuriam; in hoc enim simulantur sibi; sed quia contraria pertinent ad eandem potentiam, sicut (inquit, S. Thomas in Com. hujus loci) *album & nigrum ad visum, & ad eandem scientiam, sicut sanum*